

POL-30 Yildirim-Tuoma Sena(UM)

11.12.2020

PYYDETÄÄN VAITELIAISUUTTA
Vaitelaisuuspyyntö, kunnes asiasta
neuvoston päätös
Neuvoston päätös asiasta tehty
17.12.2020, vaitelaisuuspyyntö päättynyt
18.12.2020.
(Korjattu versio)

Asia

EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Valko-Venäjään kohdistettujen rajoittavien toimenpiteiden muuttaminen

Kokous

U/E/UTP-tunnus

UTP 3/2011 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Käsitellään säädösehdotuksia rajoittavien toimenpiteiden (jatkossa pakotteet) asettamisesta niitä Valko-Venäjän viranomaisia, henkilöitä ja yhteisöjä kohtaan, jotka ovat syyllistyneet 9.8.2020 järjestettyjen presidentinvaalien yhteydessä vaalivilppiin sekä vaaleja seuranneiden rauhanomaisten mielenosoitusten väkivaltaiseen tukahduttamiseen. Käsiteltävät ehdotukset pakotteiksi ovat henkilöihin kohdistuvien matkustusrajoitteiden ja varojen jäädytysten lisäksi A. Lukašenkaa lähellä oleviin taloudellisiin yhteisöihin ja yrityksiin kohdistuvat pakotteet. EU:n ulkoministerit ovat epävirallisessa ulkoasiainneuvoston kokouksessa 19.11.2020 antaneet hyväksyntänsä pakotelistan laajentamiselle. Asiaa valmistellaan neuvoston työryhmissä. Päätös pyritään tekemään mahdollisimman nopeassa aikataulussa, vielä ennen joulutaukoa, tarvittaessa kiireellisellä kirjallisella menettelyllä.

Uusilla pakotteilla laajennetaan olemassa olevaa EU:n Valko-Venäjä-pakoteregimiä, josta on ensimmäisen kerran päätetty 2012 (2012/642/YUTP). Elokuun 2020 presidentinvaaleihin liittyvien tapahtumien takia asetettiin uusia pakotteita, jotka hyväksyttiin 2.10.2020 ja 6.11.2020.

Ehdotetulla neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä laajennettaisiin pakotteiden soveltamista 29 henkilön ja seitsemän yhteisön osalta, jotka ovat vastuussa presidentinvaalien yhteydessä tapahtuneesta vaalivilpistä ja vaaleja seuranneesta viranomaisen väkivallasta. Pakotteita kohdistettaisiin valtiotason toimijoiden lisäksi tuomareihin ja poliiseihin eri kaupungeissa. Lisäksi pakotteet kohdistuisivat valtiollisen median edustajiin sekä A. Lukašenkaan ja hänen perheeseensä kytköksissä oleviin liikemiehiin ja yhteisöihin.

Pakotteiden kohteeksi joutuvien henkilöiden ja yhteisöjen lukumäärää lisätään tarvittaessa. Tästä päätettäisiin erikseen.

Suomen kanta

Suomi tukee ehdotusta laajentaa pakotelistaa koskemaan henkilöitä ja yhteisöjä, jotka ovat vastuussa tai hyötynneet 9.8.2020 Valko-Venäjällä pidettyjen presidentinvaalien yhteydessä tapahtuneesta vaalivilpistä. Lisäksi Suomi tukee henkilöiden ja yhteisöjen listaamista, jotka ovat osallistuneet vaaleja seuranneeseen viranomaisten väkivaltaan rauhanomaisia mielenosoittajia kohtaan tai tukeneet väkivallasta vastuullisia tahoja.

Suomi pitää tärkeänä, että EU:n pakotepäätöksissä lähtökohtina ovat johdonmukaisuus ja vahva oikeusperusta.

Pääasiallinen sisältö

EU:n Valko-Venäjään kohdistamat pakotteet

EU on kohdistanut pakotteita Valko-Venäjään vuodesta 2004 lähtien, jolloin asetettiin ensimmäiset tiettyjä valkovenäläisiä virkamiehiä koskevat matkustusrajoitteet. Vuoden 2006 vaalien jälkeen pakotteita kiristettiin ja otettiin käyttöön finanssipakotteet, eli listattujen henkilöiden ja yhteisöjen varojen jäädyttäminen. Pakotteiden soveltaminen keskeytettiin vuonna 2008 Valko-Venäjän viranomaisten kanssa käytävän vuoropuhelun kannustamiseksi, mutta pakotteet otettiin uudelleen käyttöön vuoden 2010 vaaleihin liittyneiden tukahduttamistoimien johdosta. Tammikuussa 2012 EU:n ulkoasiainneuvosto päätti laajentaa niitä kriteereitä, joiden perusteella henkilöitä ja yhteisöjä voidaan lisätä matkustusrajoitusten ja varojen jäädyttämisen piiriin. Laajennettujen kriteerien perusteella pakotteita voidaan kohdistaa yleisesti sellaisiin henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat vastuussa Valko-Venäjällä tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista, kansalaisyhteiskunnan tai opposition tukahduttamistoimista, sekä niihin, jotka taloudellisesti tukevat Lukašenkan hallintoa tai hyötyvät siitä. Enimmillään pakotteiden piirissä on ollut 233 henkilöä ja 25 yhteisöä.

Voimassa olevat pakotteet perustuvat neuvoston päätökseen 2012/642/YUTP ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 765/2006 myöhemmin tehtyine muutoksineen. Pakotteet ovat tällä erää voimassa 28.2.2021 saakka. Pakotteiden kohteena olevien henkilöiden ja yhteisöjen varat on jäädytettävä ja heille on kiellettyä luovuttaa varoja tai taloudellisia resursseja. Lisäksi listattujen henkilöiden maahantulo ja kauttakulku tulee estää. Pakotteiden kohteena on Valko-Venäjällä tällä hetkellä 59 henkilöä, joista 55 on lisätty listalle syksyn 2020 kuluessa. Säädöksillä on myös asetettu vientikielto aseiden ja kansallisiin tukahduttamistoimiin soveltuvien välineiden osalta, joihin liittyvän teknisen avun, palveluiden ja rahoituksen tarjoaminen on niin ikään kiellettyä.

Valko-Venäjään kohdistetuista pakotteista annetun päätöksen 2012/642/YUTP mukaan luetteloa nimetyistä henkilöistä ja yhteisöistä tarkastellaan uudelleen säännöllisesti, ja vähintään 12 kuukauden välein. Helmikuussa 2016 nimettyjen henkilöiden listalta poistettiin 170 henkilöä ja 3 yhteisöä niiden henkilöiden ja yhteisöjen luettelosta, joihin kohdistetaan pakotteita.

Listattujen henkilöiden listaa muutettiin 2.10.2020 ja 6.11.2020, kun neuvosto määräsi rajoittavia toimenpiteitä 55 henkilölle (40 + 15), joiden todettiin olevan vastuussa vuoden 2020 presidentinvaalien jälkeen rauhanomaisiin mielenosoittajiin, opposition jäseniin ja toimittajiin kohdistetuista väkivaltaisista tukahduttamistoimista ja pelottelusta sekä vaaliprosessissa tapahtuneista väärinkäytöksistä.

Sovellettavia toimenpiteitä ovat yllä mainittujen säädösten mukaiset matkustusrajoitteet ja varojen jäädyttäminen. Lisäksi EU:n kansalaisia ja yrityksiä kielletään asettamasta varoja pakoteluetteloon merkittyjen saataville.

Valko-Venäjän tilanne

Valko-Venäjän presidenttinä vuodesta 1994 toiminut A. Lukašenka valittiin uudelle kaudelle 9.8.2020. Keskusvaalilautakunnan mukaan hän sai noin 80 prosenttia äänistä. Opposition pääehdokkaan Svjatlana Tsihanouskajan ääniosuus oli noin 10 prosenttia. Keskusvaalilautakunta vahvisti vaalien tulokset 14.8., kaikki vaaleista tehty valitukset hylättiin ja Lukašenka julistettiin voittajaksi. Mukana olleet presidenttiehdokkaat lukuun ottamatta Lukašenkaa eivät ole hyväksyneet vaalitulosta.

Etyjin vaalitarkkailijat eivät päässeet maahan, koska Valko-Venäjä ei yhteydenotoista huolimatta lähettänyt kutsua määräaikaan mennessä. Etyj/ODIHR totesi 10.8., että vaaleihin liittyi vakavia väärinkäytöksiä.

EU ei tunnusta vaalitulosta. EU kehottaa lopettamaan väkivallan, vapauttamaan poliittiset vangit ja kunnioittamaan valkovenäläisten oikeuksia ja vapauksia. EU korostaa kansalaisten oman tahdon kunnioittamista ja kehottaa kansalliseen vuoropuheluun tilanteen rauhanomaiseksi ratkaisemiseksi. EU tuomitsee viranomaisten väkivallan rauhanomaisia mielenosoittajia, demokratialiikkeen edustajia, riippumatonta mediaa, kansalaisyhteiskuntaa ja tavallisia ihmisiä kohtaan. Suomi yhtyy näihin linjauksiin.

Rauhanomaiset mielenosoitukset Valko-Venäjän presidentinvaalien jälkeen ovat jatkuneet eri muodoissa eri puolilla maata noin neljä kuukautta. Ne ovat keränneet kaikkien ikäryhmien edustajia ja erityisesti naiset ovat olleet vahvasti mukana. Tilanne Valko-Venäjällä on huonontunut entisestään. Viranomaiset ovat jatkaneet mielenosoittajien mielivaltaisia pidätyksiä, ja mielenosoitusten tukahduttamisessa on käytetty väkivaltaa, mukaan lukien tainnutuskraanaatteja, kyynelkaasua ja kumiluoteja. Marraskuussa poliisit pahoinpitelivät mielivaltaisesti pidättämänsä Raman Bandarenkan, joka kuoli myöhemmin vammoihinsa. Viranomaisten harjoittaman väkivallan seurauksena jo ainakin neljä valkovenäläistä on menettänyt henkensä. Tähän mennessä vaaleihin liittyviä pidätyksiä on tehty noin 30 000. Valkovenäläisen Viasna-kansalaisjärjestön mukaan joulukuun 2020 alussa poliittisia vankeja on maassa 147. EU vahvistaa poliittisia vankeja olevan yli 100. Vankilat ja pidätyskeskukset ovat ääriään myöten täynnä. Vankeja ja pidätettyjä on myös kidutettu ja joitakin vastaan on käytetty seksuaalista väkivaltaa.

Lukašenka ei ole osoittanut halukkuutta aitoon dialogiin opposition kanssa tai keskusteluun kansainvälisen yhteisön kanssa. 10.10. Lukašenka tapasi muutamia vangittuja opposition edustajia vankilassa. Tätä ei voida pitää aitona dialogina opposition edustajien kanssa. Lukašenka järjesti 23.9. salaa ”virkaanastujaiset”, jonka myötä hän aloitti kuudennen virkakautensa. EU:n näkemyksen mukaan virkakausi ei ole legitiimi.

Opposition muodostama kansallinen koordinaationeuvosto on vaatinut uusia vaaleja, pidätettyjen vapauttamista ja dialogia hallinnon kanssa. Viranomaiset pitävät neuvostoa perustuslain vastaisena. Käytännössä kaikki koordinaationeuvoston johtohahmot on joko vangittu tai painostettu pakenemaan maasta.

Valko-Venäjä ilmoitti 2.10. vastaavansa EU:n pakotteisiin symmetrisesti, mutta ei kuitenkaan ole julkistanut listaa pakotteiden alaisista henkilöistä. Valko-Venäjä on

määrännyt toimenpiteitä joidenkin EU-maiden Minskissä olevia suurlähetystöjä kohtaan. Marraskuussa hyväksytyjen pakotteiden jälkeen, Valko-Venäjä on ilmoittanut keskeyttävänsä ihmisoikeusdialogin EU:n kanssa ja laskevansa itäisen kumppanuuden yhteistyöhön osallistumista asiantuntijatasolle.

Yleinen demokratia- ja ihmisoikeustilanne Valko-Venäjällä on jatkunut heikkona jo vuosia. Kuolemanrangaistus on aktiivisessa käytössä. Vuonna 2019 toimeenpantiin kolme kuolemantuomiota. Vuonna 2020 on langetettu kolme kuolemantuomiota. Hallinto on häirinnyt ja painostanut oppositiota ja mediaa, rajoittanut kokoontumis- ja sananvapautta sekä kansalaisjärjestöjen toimintaa sekä järjestänyt mielivaltaisia pidätyksiä ja sakottamista. Viranomaistoimien vuoksi ihmisoikeusloukkauksia on hankala todentaa. Maassa ovat voimassa kokoontumissäännökset. Niiden mukaan mielenosoituksen järjestäjä vastaa tilaisuuden kuluista (esim. järjestyksenvalvonta), jotka voivat olla tuntuja.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/ITÄ-20, Anu Rämä, 040 742 3605

UM/ITÄ-20, Minna-Mari Mourujärvi, 046 922 7667

UM/OIK-10, Harri Sallinen, 040 132 1354

EUTORI-tunnus

EU/2020/1743, EU/2020/1744, EU/2020/0240

Liitteet

Viite

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
